

Vzdělávání jako veřejně poskytovaný statek

seminář 1

1.3.2012

Alokace zdrojů

- Politický problém
- Rozvíjet více veřejné nebo soukromé školství?
- Měla by existovat veřejná podpora pro soukromé školy?
- Jaký je nejefektivnější způsob poskytování vzdělávání?
- V jakém vztahu by měla být úloha státu a soukromého sektoru při financování vzdělání?
- Jaké jsou problémy substitučního vztahu mezi rovností a efektivností?
- Vydáváme dostatek prostředků na vzdělávání a využíváme jich dobře?
- Mělo by se na veřejných školách platit školné a v jaké výši? ....
- **PROČ MÁ BÝT VZDĚLÁVÁNÍ POSKYTOVANÉ A FINANCOVÉ VEŘEJNĚ??**

ČISTÝ TRH VE VZDĚLÁVÁNÍ NENÍ MOŽNÝ...?

- Nedokonalá konkurence (monopolní síla)
- Externality
- **Veřejné statky**
- Asymetrické informace
- ?

Veřejné služby ve vzdělávání

Služby vytvořené, organizované nebo regulované orgánem veřejné správy k zajištění, aby byla služba poskytována způsobem, který lze považovat za nezbytný pro uspokojení společenských potřeb při respektování principu subsidiarity (Vláda ČR).

- Základní služby – (základní, střední, vysokoškolské)
- Vědecko-výzkumné služby
- Doplňkové služby (stravování, ubytování, mimoškolních aktivit) (Benčo, 2005)

Vzdělávání – veřejný statek?

Teorie veřejných statků

- Veřejný statek (public good) respektive kolektivní statek
- „extrémní příklad veřejného statku, který splňuje požadované charakteristiky, se v realitě prakticky nenachází“

Teorie veřejných statků

- Veřejný statek – „statek specifické povahy, která jej předurčuje pro veřejné poskytování“. **příklad obrana, vzdělávání (Musgrave)**
  - Veřejné poskytování vzdělávání je tak ztotožněno s jeho veřejným poskytováním, ačkoli **přinejmenším vyloučení je v případě vzdělávání možné (a dokonce snadné)**. Špalek 2010
- ➔ public goods x publicly provided good (worthy goods)

Důvody pro veřejné zabezpečení

- Společenské užitky (externality) (individuální versus společenské) – teorie LK
- Asymetrické informace
- Možnost vzniku monopolu
- **Právo na vzdělání – spravedlnost při poskytování vzdělávání, rovnost v příležitosti na dosažení určitého druhu a stupně vzdělání => přístup k minimálnímu množství vzdělání (listina základních lidských práv a svobod, povinná školní docházka)**
- Primární, sekundární, terciární

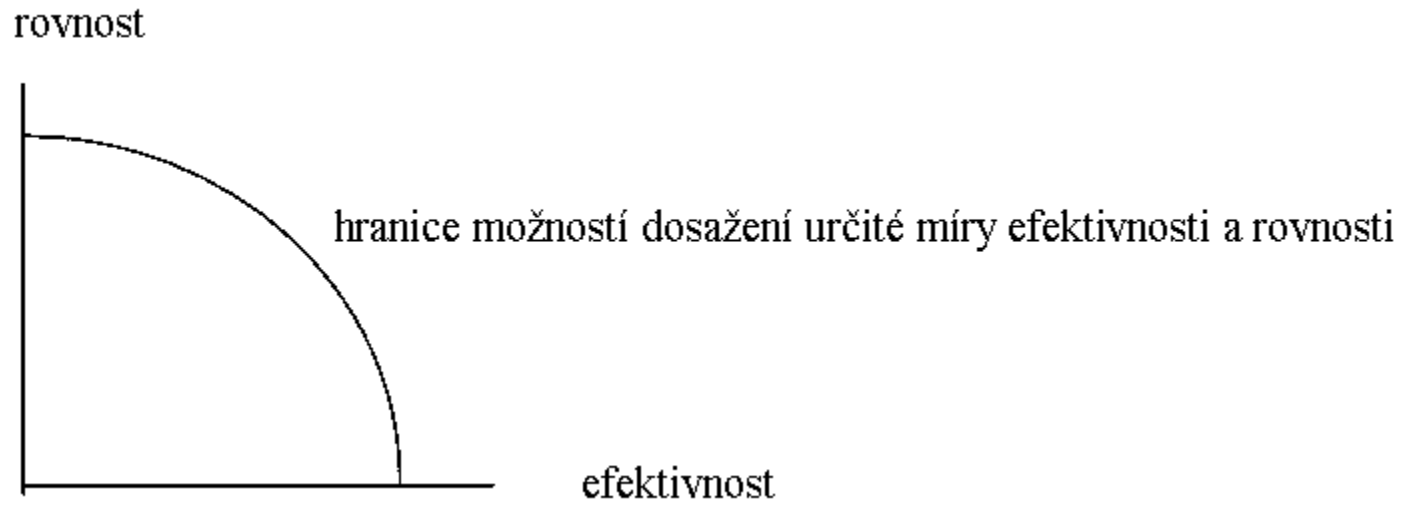
Listina základních lidských práv a svobod

Čl. 33:

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopnosti občana a možnosti společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem, na takových školách se může vzdělání poskytovat za úhradu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Efektivnost versus rovnost

Neplatí přímá úměra: čím více distribuční spravedlnosti, tím méně ekonomické efektivity. Vtip je v tom, že dovednou, technologicky poučenou kombinací trhu a správy lze dosáhnout maxima možné ekonomické efektivity – a přitom dodržet stanovené podmínky distribuční spravedlnosti. Taková ekonomická efektivity nebude nikdy tak vysoká jako efektivity v Paretově smyslu, bude však eticky a sociálně přijatelná a (v demokratických poměrech tedy i) politicky průchodná..(Potůček, 1997)

...Nelze se tedy soustředit pouze na efektivity (= > velká distribuční nespravedlnost) nebo spravedlnost (= > ekonomický kolaps).....

Rovný přístup k vyšším formám vzdělání – sociálně spravedlivý – cesta ke zvyšování ekonomické efektivity..(teorie lidského kapitálu, míra návratnosti investic do vzdělávání)

Dvě strany mince...

- *Zajištění skutečně spravedlivého přístupu ke vzdělávacím příležitostem*
- *Maximální rozvíjení potenciálu každého jedince.....*

(Bílá kniha)

ALE také...

- *„každý platí v rámci daňového systému bez ohledu na to, zda vzdělání dostal či nikoli,*
- *každý platí bez ohledu na to, jak kvalitní služby mu byly poskytnuty,*
- *poskytovatel vzdělávacích služeb dostává prostředky od těch, co platí prostřednictvím daňového systému bez ohledu na to, jak kvalitní služby poskytl“*

(Valenčík, online)

A také....

Rozdíly v míře návratnosti investic do vzdělávání.....(vysokoškolák versus středoškolák)

Jak statky poskytovat?

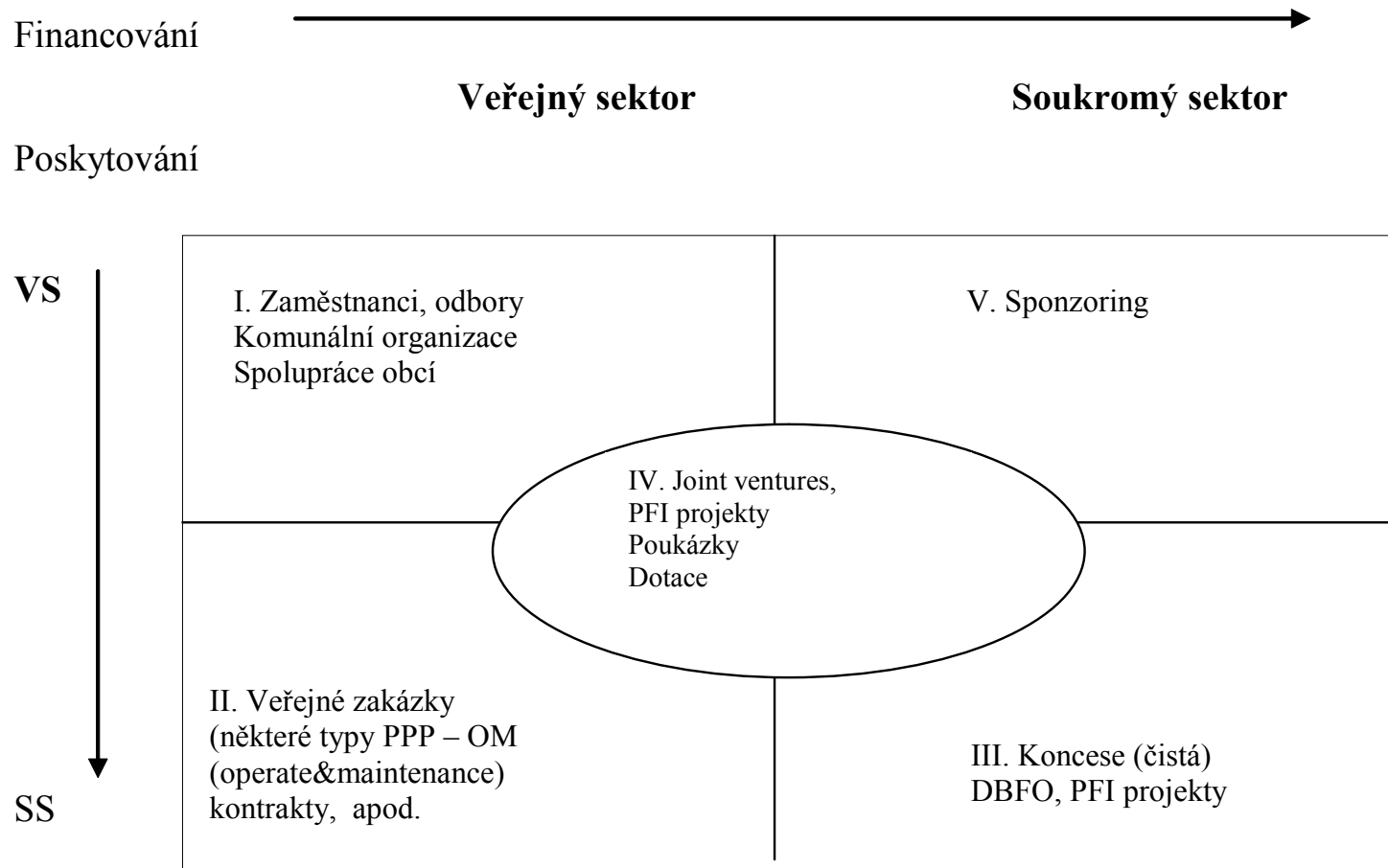
- *„Pokud odhlédneme od skupiny čistých kolektivních statků, které jsou vzhledem ke svému specifickému charakteru (nedělitelnost a nevyloučitelnost ze spotřeby) předmětem veřejného financování, produkce vzhledem na jejich ekonomický charakter už tak jednoznačně nenáleží veřejnému sektoru.“*
(Medved', Nemeč, Orviská, Zimková, 2005, str. 54)
- *Oprávněnost veřejného poskytování nevyplývá vždy z jeho povahy* (Špalek, 2011)
- **GARANCE X PRODUKCE**

GARANCE X PRODUKCE!

- Zabezpečení veřejných služeb je širší význam podpory ve smyslu **garantování**, organizování, regulování, kontrolování a financování veřejné služby - převážně mluvíme o zabezpečování veřejných služeb státem a jeho institucemi (organizační složky státu, kraje, obce).
- Poskytování veřejné služby: jde o **faktickou produkci veřejných služeb**. Poskytovateli mohou být ziskové soukromé firmy, neziskové veřejné organizace, neziskové soukromé organizace, ale také sektor domácností.

Způsoby poskytování

Schéma 1 Formy veřejných služeb podle poskytovatele a způsobu financování

Pramen: Autorka

2.9.2. Zastoupení soukromých a církevních škol

Zastoupení soukromých a církevních škol a jejich žáků na jednotlivých úrovních vzdělávání v %

Školy	2006/07				2007/08				2008/09			
	Školy		Žáci		Školy		Žáci		Školy		Žáci	
	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní
Mateřské školy	1,5	0,5	1,1	0,3	1,6	0,5	1,1	0,3	1,7	0,5	1,2	0,3
Základní školy	1,5	0,9	0,5	0,5	1,5	0,9	0,6	0,6	1,6	1,0	0,6	0,6
Střední školy (ISCED 3 i 4)	21,9	2,5	13,6	1,6	22,7	2,5	13,7	1,6	23,2	2,5	14,0	1,7
Konzervatoře	11,1	11,1	5,8	4,9	15,8	10,5	7,2	4,9	16,7	11,1	7,3	5,2
Vyšší odborné školy	27,6	6,9	29,6	6,2	26,6	6,8	29,6	5,8	26,6	6,5	29,1	5,7
Vysoké školy	60,3	0	9,8	0	61,8	0	11,9	0	63,3	0	13,7	0

Pramen: ÚIV

Ekonomická efektivnost

„...na efektivní poskytování veřejných služeb nahlížet jako na takové poskytování, kdy za předpokladu limitovaných veřejných zdrojů lze dosáhnout na realizaci co největšího rozsahu veřejných služeb v co nejvyšší kvalitě“ ....

- Jsou veřejné prostředky využity k zajištění stanovených úkolů s co **nejnižším vynaložením těchto prostředků**, a to při dodržení odpovídající kvality plněných úkolů. **(princip hospodárnosti)**
- Veřejné prostředky jsou využity takovým způsobem, **kterým se dosáhne nejvýše možného rozsahu, kvality a přínosu plněných úkolů ve srovnání s objemem prostředků vynaložených na jejich plnění.**
(princip efektivnosti)
- Použití veřejných prostředků je takové, **které zajistí optimální míru dosažení cílů při plnění stanovených úkolů.** **(princip účelnosti)**

- Analogicky lze stanovit případy, kdy je zvolená forma produkce (některá z forem interní či externí) veřejných služeb neefektivní.

Jedná se o situace, kdy:

- Je zvolená forma produkce nákladnější (z hlediska použitých vstupů) ve srovnání s jinými alternativami poskytování.
- Veřejnou službu lze prostřednictvím jiné z možných forem zajistit ve větším rozsahu a vyšší kvalitě, nebo poskytovaná úroveň služby je nedostatečná z hlediska plnění cíle (účelu).
- Náklady na jednotku výstupu jsou vyšší než by byly při využití jiné z forem z produkce.

Jak docílit efektivní produkce.....?

- Systémovým přístupem
- Posouzením „better value money“
- Monitorováním a kontrolou
- **EVALUACE**
- **POPTÁVKOVĚ ORIENTOVANÝ PŘÍSTUP**

Děkuji za pozornost 😊

Domácí vzdělávání

- Od 1.ledna 2005 uzákoněno individuální vzdělávání pro žáky I. stupně ZŠ
- Asociace pro domácí vzdělávání (dobrovolné sdružení)
- § 41 školského zákona

DV - statistika

Individuálně vzdělávání žáci podle § 41 školského zákona (domácí vzdělávání)

Rok	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet	328	339	546	360	376	433	473

Žáci v základní škole celkem	916 575	876 513	844 863	816 015	794 459
- z toho na prvním stupni	473 269	462 820	458 046	458 198	460 754

Pro a proti DV

- +

„Masa, kterou škola představuje, může působit na dítě nejen blahodárně, ale také zle. Kamarád působí na kamaráda nejen svými dobrými, ale i špatnými vlastnostmi. Dítě se chytá stejně špatného jako dobrého. Nepozoruje-li to učitel, často ani neví, jak zhoubný vliv má škola, tím zhoubnější, že je tu vliv masy.“

- -

„Rozdíl školy a vyučování soukromého dávno byl předmětem úvah. Brzy se pozná, že soukromé vyučování osamostatňuje dítě. Dítě musí být s dětmi sobě rovnými. Při soukromém vyučování snadno vyzpozorujeme, že dítě jaksi předčasně stárne a v tom je chyba - dětský duch nejlépe se udržuje mezi dětmi, proto děti tak rády do školy chodí“.

„absolventi domácí vzdělávání“ 😊

- Magdalena Dobromila Rettigová
- Karolína Světlá
- Zdeněk Fibich
- Tomáš Garrigue Masaryk
- Jaroslav Hašek
- Vladislav Vančura
- Vladimír Neff

„Poukázky na vzdělávání“

- Explicitní forma a implicitní forma
- 1) Uživateli je přidělena poukázka v hodnotě odpovídající určité výši
- 2) poukázka může být využita pouze držitelem a jen na daný účel nebo určenou komoditu
- „veřejně řízená spotřeba s individualizovaným výběrem produkce a platby“ (Bailey, 2000)
- Konkurence mezi poskytovateli => výběr vhodného poskytovatele...
- Poskytovatel: soukromá firma, nezisková organizace (s i v)
- Ve školství prozatím v implicitní formě – dotace na žáka